

Winchester 73, Colorado Jim i El hombre del Oeste. Tres aturades de Mann al far west

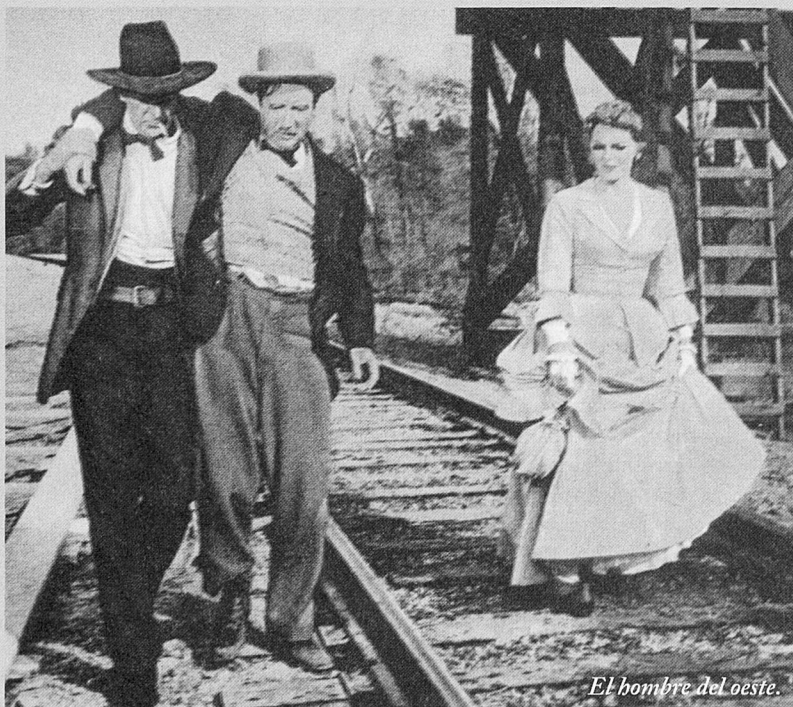
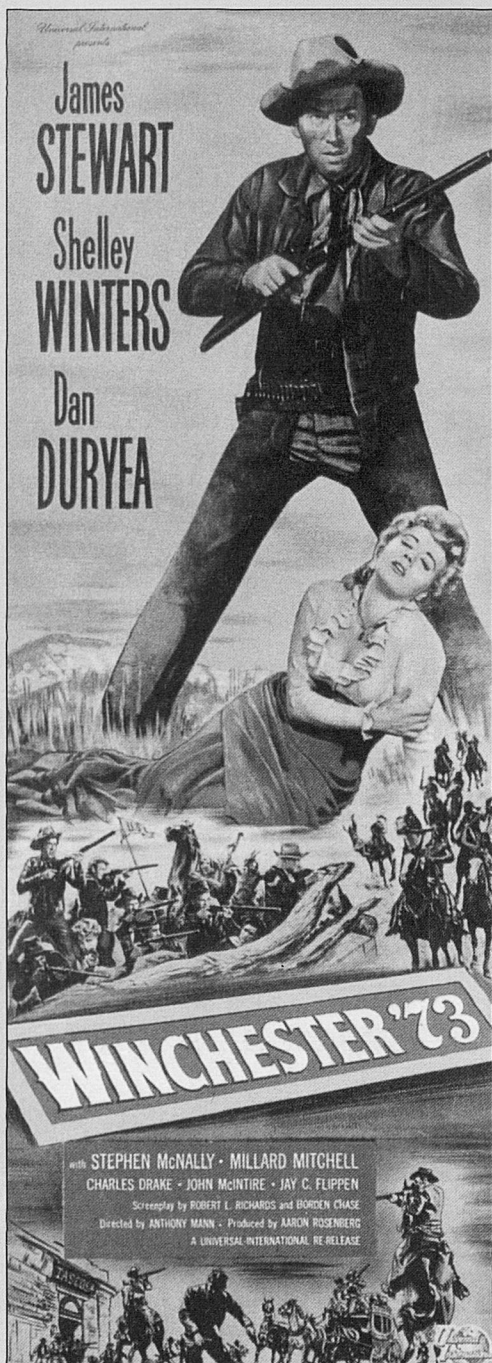
Guillem Fiol Pons

Dins del cicle de cinema que el Centre de Cultura de "Sa Nostra" ha anat dedicant a la celebració dels 100 anys del naixement del *western*, de la mà de Porter i la seva narració d'un assalt a un tren, s'ha decidit que la cloenda a l'efemèride vindria protagonitzada per Anthony Mann, un dels directors més representatius del gènere. No obstant, la seva figura ha

quedat tradicionalment relegada per noms de la talla de John Ford, Howard Hawks o Sam Peckinpah. Per tant, és una gran ocasió per a que, a més de retre homenatge al gènere, tinguem en la deguda consideració l'obra de l'esmentat director. A més, tres dels quatre *westerns* seleccionats (amb l'excepció de *Cazador de forajidos*) presenten la peculiaritat que estan realitzats en un espai de temps suficientment ampli com perquè l'espectador es pugui fer la idea del paper que va jugar Mann en el cinema nord-americà de la dècada dels 50.

Cronològicament, *Winchester 73* va ser la primera d'elles (1950). No era el primer film de Mann, però sí el que el va col·locar entre els grans de la seva professió (com Ford, se'l recorda en primera instància com a director de *westerns*, però va ser responsable d'obres igualment importants alienes al *far west*). La brevetat del film no és obstacle perquè es pugui percebre, per una banda, una multitud d'elements característics de l'Oest americà i, per altra, algunes de les constants que *Colorado Jim* i *El hombre del Oeste* seguiran. L'estructura narrativa de la història gira al voltant del rifle que li dona nom, essent l'eix que vertebrava la plasmaria d'una persecució venjativa en-

tre dos homes que temps enrere havien mantingut una estreta relació, tema especialment car al guionista del film, Borden Chase, desenvolupat així mateix poc abans a *Río Rojo* i després, per al Mann mateix, a *Horizontes lejanos*. Va significar també l'inici d'una fructífera col·laboració entre Mann i el que podríem anomenar com el seu actor de capçalera, James Stewart, relació que es va acabar, almenys professionalment, set anys després durant la pre-producció de *La última bala*, que havia de dirigir el mateix Mann però que va acabar desentenent-se. Stewart encarna a *Winchester 73* el tipus de personatge més atractiu pel director que ens ocupa, aquell individu que carrega amb un passat tèrbol a les esquenes i, en aquest cas concret, podríem dir que és un passat que se'n dona a conèixer precisament a través del present, dues etapes temporals que aquí són impossibles de separar. El carisma de Stewart és suficientment alt com perquè l'espectador, en el sentit més comercial del terme, el vegi com el personatge amb qui ha de sentir una certa proximitat, però Mann sempre es reserva donar-li un toc d'ambigüitat; sense anar més lluny, en la discutible justificació de l'empresa que està duent a terme obsessivament.

El hombre del oeste.

Colorado Jim.

No seré jo qui aportí res de nou sobre la importància que té el paisatge en la filmografia de Mann, fet del qual en trobem un esplèndid exemple en els promontori rocós on té lloc el duel final entre els dos germans, demostrant un sentit de l'entorn totalment oposat al que hom pot tenir pel que fa als típics duels del *far west*, tradicionalment mostrats en camp obert i sense obstacles de cap tipus que puguin servir per a amagar-se de les bales (pensem en els films de Sergio Leone i la diferència conceptual quedarà més que clara). El naturalisme, la cruesa, defineixen perfectament el cinema de Mann, quelcom del que estem tan convençuts que, des d'aquí, proposem al lector que compari l'estètica (maquillatge, decorats, vestuari, localitzacions) de *Winchester 73* amb la de la majoria de films de l'Oest produïts per la mateixa Universal als anys 50, caracteritzats per una manca de credibilitat per la seva

nitidesa (*Horizontes del Oeste* és un dels exemples que proposem), un canvi que probablement es pugui explicar per la voluntat de Mann i la seva fermesa a l'hora de proposar aquestes qüestions als responsables dels respectius departaments de la companyia.

Per altra banda, m'agradaria reivindicar el treball de Mann pel que fa a l'ús del llenguatge cinematogràfic i del seu sentit estètic, a més de les inqüestionables aportacions a nivell podríem dir "temàtic". Ja a *Winchester 73* s'observa com recorre de manera prou intel·ligent a la profunditat de camp, recurs que acompanyarà la seva carrera com si d'una marca de fàbrica es tractés. Havia passat gairebé una dècada des de les troballes tècniques i discursives de Welles a *Ciudadano Kane*, cosa que no té per què llevar cap tipus de mèrit al que aquí estem plantejant. Per a Mann, l'enquadrament permet ser utilitzat longitu-

dinalment i en profunditat, combinacions que permeten, en una sola composició i en un sol pla, que l'espectador estableixi relacions fonamentals entre els distints elements que composen la imatge, confiant sempre en la capacitat d'aquest per aconseguir-ho sense recórrer a diàlegs explicatius innecessaris ni a ingenus muntatges. És una pel·lícula de la qual, evidentment, no podem dissociar la influència de l'estètica del cinema negre, un gènere que va cultivar Mann, en la vessant de la sèrie B però amb resultats més que notables, en els inicis de la seva carrera.

Tres anys després, havent dirigit un *western* tan recomanable com *Horizontes lejanos*, Mann va començar el rodatge de *Colorado Jim*.¹ Per motius que desconec, la productora encarregada de tirar endavant el projecte no va ser la Universal, sinó la Metro, el fet que potser que tingui relació amb la particularitat del que volia fer

Winchester 73.

Mann. Conscient ja d'haver assolit una alta consideració professional i comercial (que el 1960 no va impedir que Kirk Douglas el despatxés del rodatge d'*Espartac* per manca de confiança en les seves aptituds), volia fer, sense sortir-se del *western*, alguna cosa diferent, arriscada en el seu plantejament i, en conseqüència, en els resultats. El rodatge es duria a terme gairebé íntegrament en exteriors i afectaria només cinc personatges i un grup d'indis, de transcendent però efímera aparició. Stewart tornaria a ser el protagonista, acompanyat de Robert Ryan (molt valorat també per Mann), Janet Leigh com a únic personatge femení, Ralph Meeker i Millard Mitchell (l'amic de Stewart a *Winchester 73*). Tot s'havia de basar en exposar les tensions existents en un grup envejós, gelós i cobdiciós (són sinònims?) que està conduint o acompanyant un fora de la llei cap a la ciutat on l'han de penjar, argument que va ser el punt de partida encobert d'un discret film de Budd Boetticher, *Calvalcant en solitari*. La concepció cruel de l'entorn i la saviesa a l'hora de di-

rigir les interaccions entre els tres personatges varen ser les peces que varen aconseguir moure el complicat, però atractiu, engranatge plantejat per Mann, resultant un dels exemples més importants de l'anomenat "*western psicològic*", un pas més en l'evolució del gènere des de la simplicitat de les primeres dècades, tan fàcil d'identificar com difícil de delimitar. Va acabar essent un film de referència obligada per tractar una gran varietat de qüestions, fins i tot una de tan interessant i malentesa com la del paper de la dona dins el *western*, una problemàtica que, partint de l'argument de *Colorado Jim* podria resultar un poc perifèric, però que en les mans de Mann esdevé essencial i desenvolupada a partir de recursos tan senzills i efectius com mirades i gestes, recursos que, com ja hem dit, Mann domina aquí a la perfecció, suposem fruit de la seva pròpia comprensió que era requisit indispensable per aconseguir els seus propòsits.

A un any d'acabar la dècada dels 50, després d'haver-se separat professionalment d'Steewart, Chase i la Uni-

versal, Mann decideix rodar *El home del Oeste* amb Gary Cooper al capdavant i en el marc de la United Artists. Lògicament, Cooper i Stewart presenten diferències interpretatives notables, però no crec anar desencaminat si dic que el personatge de Link Jones' es diferencia poc dels encarnats per Stewart. El passat carrega més que mai les esquenes de Link, un passat aquí ja deixat enrere gràcies a la seva decisió d'abandonar la delinqüència, formar una família i integrar-se en una societat que, fins i tot, arriba a confiar-li els diners necessaris per contractar una mestra per a la nova escola del poble. Com passava ja a *Horizontes lejanos*, el protagonista no està decidit a fer ús de la violència, ni gratuïta ni justificadament, conscient que el dolent no és l'acte en si, sinó la sèrie plural que el singular pot desencadenar. Un fet accidental el condueix a la granja on habita el seu oncle Tobin i la seva banda de criminals, de la qual ell formava part com a braç dret del citat Dock Tobin. Evidentment, el context de la granja actua com a element congelador del pas tranquil de

...es pot dir que va ser una cloenda extraordinària pel que fa a les aportacions de Mann al western, que, personalment, veig com a herència de tota una filmografia amb cims d'impressionant elevació que mereixen que el Centre de Cultura de Sa Nostra i l'espectador que decideixi assistir-hi, li dediquin el tancament del centenari del western

Winchester 73.

Anthony Mann.

la vida quotidiana de Link, que ha de fer front al seu passat que, com és habitual en la filmografia de Mann, és fer front al seu futur. El conflicte no està en la temptació (inexistent) de Link d'unir-se de nou als bandits, sinó en el seu temor a haver de recórrer de nou als revòlvers per escapar de la captivitat implícita a la que ell, la cantant-mestra i el jugador es troben sotmesos. Això és el que acaba passant: per acabar d'una vegada per totes amb el passat turbulent i amb el present de captivitat, ha de tornar a matar i enfrontar-se amb Tobin, símbol explícit d'uns temps que no tornaran, però que s'han hagut de tornar a manifestar en Link, de manera tan espectral i efímera com el poblat miner on transcorre el final de la història. Tots aquests conflictes i altres impossibles de sintetitzar aquí són un camp suficientment conegut per Mann com perquè pugui lluir les seves habilitats en la di-

recció d'actors, el seu precís ús dels contrapicats quan Link al final aconsegueix una arma, la seva recurrent tendència cap a la profunditat de camp, la decisió d'exposar sentiments a través de gestes com la protecció amb abrics o mantes vers la persona estimada (tal i com ja havia fet a *Colorado Jim*, per exemple) però sense rebutjar a l'eficàcia d'uns bons diàlegs,³ la inexcusable presència d'una naturalesa tan àrida com els fets que engloba, la simbologia del vestuari (el personatge femení du un vestit vermellós, en oposició a les robes fosques dels bandits) i fins i tot un admirable ús metafòric de la fotografia, tal i com s'aprecia en l'escena d'entrada a la granja, en la qual, al mateix temps que anem coneixent coses sobre el passat de Link, els personatges van encenent diferents llums.

El hombre del Oeste va ser acollit amb gran entusiasme per part d'al-

guns *cabieristes*, un dels primers cercles de crítica que varen saber veure en el western les seves infinites virtuts, i avui es pot dir que va ser una cloenda extraordinària pel que fa a les aportacions de Mann al western, que, personalment, veig com a herència de tota una filmografia amb cims d'impressionant elevació que mereixen que el Centre de Cultura de Sa Nostra i l'espectador que decideixi assistir-hi, li dediquin el tancament del centenari del western. ■

(1) He de dir que conec el film a través de la seva versió doblada al català, mitjançant la qual no he pogut aclarir el significat del títol. Em consta que a la versió castellana, titulada igualment, el protagonista és conegut amb aquest nom, però no així a la catalana, que respecta el títol de l'estrena espanyola, diferent a l'original, *The naked spur* ("L'esperó nu"), que fa referència directa a una muntanya que apareix al film.

(2) Casualitat o no, el protagonista de *Winchester 73* s'anomena Lin i el d'*Horizontes lejanos*, Glyn, tots dos fonèticament semblants al Link de *El hombre del Oeste*.

(3) Recordem només les paraules finals de Billie al seu estimat però casat Link: "Link, yo no he sentido amor por nada ni por nadie en mi vida. Siempre me pregunté qué sería eso; ahora lo sé. Y aunque nada puedo esperar, no cambiaría este sentimiento por nada del mundo."